

**Magyar Képzőművészeti Egyetem
Doktori Iskola**

EMLÉKEZÉS-PRÓBA

Művészi kísérletek az emlékek felé vezető utak akadálymentesítésére

DLA értekezés tézisei

Bánföldi Zoltán

Témavezető: Tölg – Molnár Zoltán festőművész, ny. egyetemi tanár

Konzulens: K. Horváth Zsolt

2012.

Az emlékezés különböző dimenziói lépten-nyomon tetten érhetőek munkáimban. Így ez a dolgozat, mely az emlékezés szempontjából vizsgálja a munkáimat, valójában egy keretteremtés, egy rendszerező munka. Az emlékezés az az összekötő szál, az a közös gondolatmenet, amely a gerincét képezi a történetnek. Erre fűzhetőek fel a különböző témájú és technikájú alkotásaim.

Doktori tézisek

1. tézis:

Az első kiindulási pontom az emlékezés fogalmának körülírása, mivel ebben a keretben terveztem értelmezni az alkotásaimat.

Pszichológiai értelemben az emlékezés egy meglévő emlékkép felidézése. Ha (bármilyen okból is) nem találjuk az emlék lenyomatát, mely lehetővé teszi a felidézést, akkor felejtésről beszélünk. Az emlékezés fogalmának pszichológiai jelentésétől eltávolodva, arra a következtetésre jutottam, hogy alkotó munkám során az emlékezés nem egy egyszerű felidéző folyamat. Az emlékezés fogalmát kitágítva a társadalmi vonatkozások felé, illetve az egyéni és kollektív tudattalanban kódolt egyetemes emberi képeken (archetípusokon) keresztül haladva jutottam el egy közös tudás, egy egyetemes intelligencia létezésének feltételezéséig. Ez magyarázatot ad a világegyetemben – hétköznapi tudatállapotban - különálló pontokként érzékelt jelenségeknek egy hatalmas egységbe való működésére, melynek – természetesen – maga az ember is szerves része, de számára ennek az egységnek az érzékelése legtöbb esetben csak módosult tudatállapotban lehetséges.

Első tézisem tehát, hogy alkotó munkám nem a tovatűnő idő megállítására tett kísérlet, nem az elmúlt perceknek állított emlék, és ilyenképp nem egy hétköznapi értelemben vett emlékező folyamat. Sokkal inkább az emlékek ismeretlen, sötét foltjait teszik láthatóvá. Nem emlékművet állítanak, hanem felfedeznek, megfejtenek addig rejtett, ismeretlen tartalmakat.

Következtetésem szerint az alkotás nagyon tág értelemben vett „emlékező” folyamat. Az alkotás aktusa a tudattalan, az elfelejtett tartalmak előhívásának folyamata, az ismeretlen vizébe merült emlékek előhozása, melyet valójában újratereztésként lehet értelmezni. Nem emlékezve alkotok, hanem alkotva emlékezem, az emlékezés nem forrás, hanem cél.

Az alkotási folyamat maga a nyomkeresés, nem egy kész, tiszta, rekonstruált, felidézett emlék a kiindulópont. Az alkotás során jutok el ahhoz a hívóingerhez, amelyet megtalálva felfedezhetek régen elfelejtett emlékeket. Nem egy előre gyártott választ keresek a kérdéseimre, inkább az alkotáson keresztül teremtem meg a saját válaszomat.

2. tézis

Munkáim elemzése során lépten-nyomon ráakadok egy közös tudáshalmaz létezésének bizonyítékaira. Olyan „emlékeket” sikerül előhívnom az alkotó folyamatok során, melyeket nem nevezhetünk emlékképnek a szó pszichológiai értelmében. Sem egyéni, sem kollektív emlékezetemben nem találok ezeknek az emlékeknek a konkrét lenyomatait. Mégis „emlékszem” rájuk, és a munkák elkészülése után döbbenek rá arra, hogy kísértetiesen hasonlít valamire, amiről nem volt tudatos tudásom. Csak egyszerűen felszínre került, megmutatta magát az alkotó folyamat során.

Ezért a következő megállapításom, hogy létezik egy olyan közös tudáshalmaz, melyre felcsatlakozva átugorhatjuk a tér és idő korlátait, így érzékelhetővé válhatnak olyan mélyebb, a fizikai valóságunktól távol eső tartalmak, melyek addig elérhetetlenek voltak számunkra.

Ennek egyik rétege a Jung által leírt kollektív tudattalan. Emberi létünk közös, genetikailag kódolt emlékeit mindannyian birtokoljuk, de csak a tudatalattinkban. A másik tartományt, melynek létezése nemrég már tudományos bizonyítást is nyert a kvantumfizika legújabb megállapításai által, bizonyos irodalmak a Föld intelligenciájának nevezik, mások pedig morfogenetikus mezőnek. Ez utóbbi szerint a Föld maga is egy nagy hologramként működik, akárcsak ez emberi agy. A hologram pontok kapcsolatban állnak, és kommunikálnak egymással. Az ember bizonyos tudatállapotban rá tud csatlakozni erre a mezőre.

Következtetésem szerint az itt található emlékképek a művészi ihlet egyik fontos forrása.

3. tézis

A morfogenetikus mezőre való rácsatlakozás módosult tudatállapotban lehetséges, mivel hétköznapi tudatállapotban érzékelésünket a minket körülvevő világ dolgai foglalják le. Dolgozatomban számos módosult tudatállapot formát elemeztem, és végül arra a következtetésre jutottam, hogy az alkotás is egy módosult tudatállapot, hiszen a többi módosult tudatállapot-forma jellemzőivel számos pontban megegyezik.

A művészi ihlet állapota egyfajta meditatív tudatállapot. Ezért az ihletett tudatállapotban lehetséges a csatlakozás arra a hálóként működő tudáshalmazra, melynek létezéséről korábban beszéltem.

Az alkotó ember egyik feladata tehát, hogy felszínre hozza, és láthatóvá tegye az itt található rejtett tartalmakat, „emlékeket”. Így válik küldetéssé az alkotó munka: művészi formában közvetíteni a tudást a nézők felé, akikben valahol, tudat alatt szintén ott rejtőznek ezek az „emlékképek”, de nem hozzáférhetőek a hétköznapi tudatállapotban. A művész az alkotó munka során bejárja ezeket a dimenziókat, és felszínre hozza ezen tartalmakat, művészi eszközeinek birtokában megjeleníti, a közönség elé tárja, beindítva ezzel bizonyos emlékezeti folyamatokat a nézőben is.

4. tézis

Az eddig tárgyaltakból az derül ki, hogy létezik egy valóság tőlünk függetlenül, objektíven. Akár az internet analógiájára is gondolhatunk. Ha megvan az adekvát eszközünk, mellyel csatlakozhatunk, akkor tartalmakat tölthetünk le ebből a közös tudáshalmazból. Kutatásaim következő tézise, hogy ehhez az objektív valósághoz való csatlakozásunk végső soron egy nagyon szubjektív, önismereti munkát takar. Belső világunkba kell mélyre hatolnunk ahhoz, hogy ezek a tartalmak hozzáférhetővé váljanak. Ez az alkotómunka folyamata: kalandozás a belső világunkban, melynek során rendkívüli fontossággal bír a nyitottság. Az alkotás egy nagyon távoli, generációkon, akár a történelmen átívelő megismerő út, ami egyben befele is egyre mélyebbre visz.

Ilyenképp az alkotói folyamat nem egy előre megtervezett út. Ez a világ az alkotási folyamat közben mutatja meg magát, nem egy biztos csapás, nem egy ismerős sétány, amin az ember biztos léptekkel halad, hanem egy kaland, ahol rábízom magam az áramlatra,

és nyitottan vetem bele magam az ismeretlenben, mely végső soron saját magam legbensőbb részének megismerése is.

Eredményképp kiemelhető, hogy a külső valóság megismerése végül saját magam megismeréséhez vezet el. Az alkotói folyamat során ezekből az egyéni, önéletrajzi, kollektív, tudatos és tudattalan emlékképeinkből szép lassan megszületik identitásom, melynek ezután a rögzített és elraktározott képek elidegeníthetetlen részei lesznek. Az alkotás számomra nem az élet része, hanem maga az élet.

5. tézis

Legyen bár szó festésről, fotózásról, rajzról, filmről, installációról mindig ugyanarról mesélek: milyen művészi stratégiákkal juthatunk el a valósághoz?

Kutatásom színtereiből adódóan állíthatom, hogy ezen az úton két irányban indulhatunk el: egyrészt különböző eszközökkel visszaemlékezünk egy tőlünk függetlenül létező, objektív valóságra, másrészt megteremtjük saját szubjektív valóságunkat, és ez válik bennünk emlékké. Véleményem szerint a két, első látásra ellentmondásosnak tűnő úton egyszerre haladok az alkotó munkám közben. A két út valahol találkozik, egyesül bennem, és együtt alkotják a személyes valóságomat.

Ennek a két rétegnek a találkozása hozta létre a munkáimat, ez szolgáltatja az értelmezési kereteit a festményeimnek, installációimnak, fotóimnak, filmjeimnek. Ezt feszegetem különböző hangfekvésekben, különböző technikákkal, különböző műfajokban kipróbálva magam. Ennek a két szélsőségnek a játéka hozza létre azt a világot, amelyet megteremték, illetve újratekertek a munkáim által, mindig játékosan rákérdezve a bebetonozott igazságokra, és alapigazságként értelmezve a feltételezéseket. Így jön létre a sajátos alkotói világom, az emlékezés egyéni módozata.